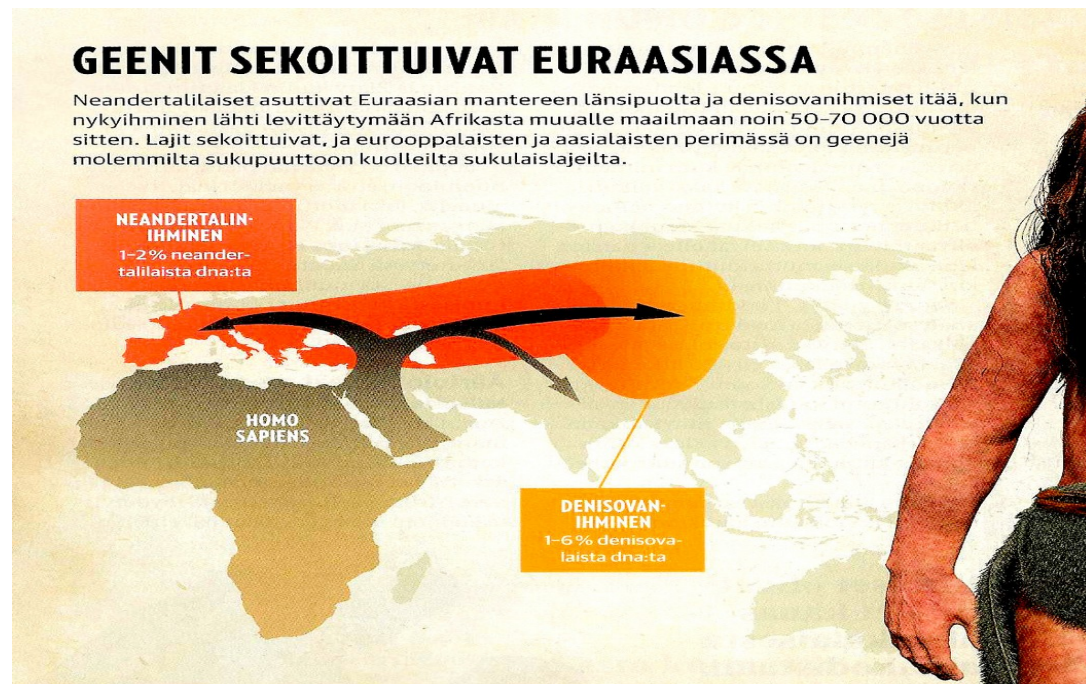

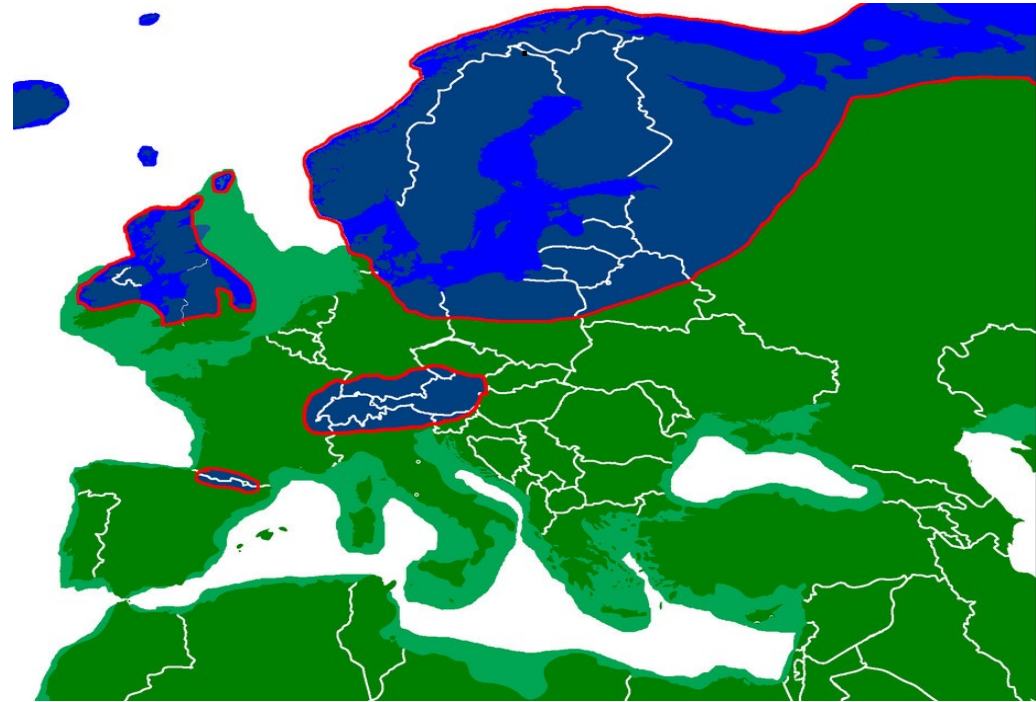
Nykyihminen lähti Afrikasta

- Nykyihminen, homo sapiens, tuli Eurooppaan ja Aasiaan noin 50 000 – 60 000 vuotta sitten jääkaudella vallinneella lämpökaudella. Kaikki ei-afrikkalaiset ihmiset periytyvät geneettisesti näistä ihmisistä.
- Nykyihminen risteytyi vanhemman asutuksen kanssa. Meillä on geeneissä neandertalilaista 1-2 % ja denisovalaista 1 – 6 %.
- Oranssilla merkitylle alueelle kehittyi Euraasialainen kulttuuri.

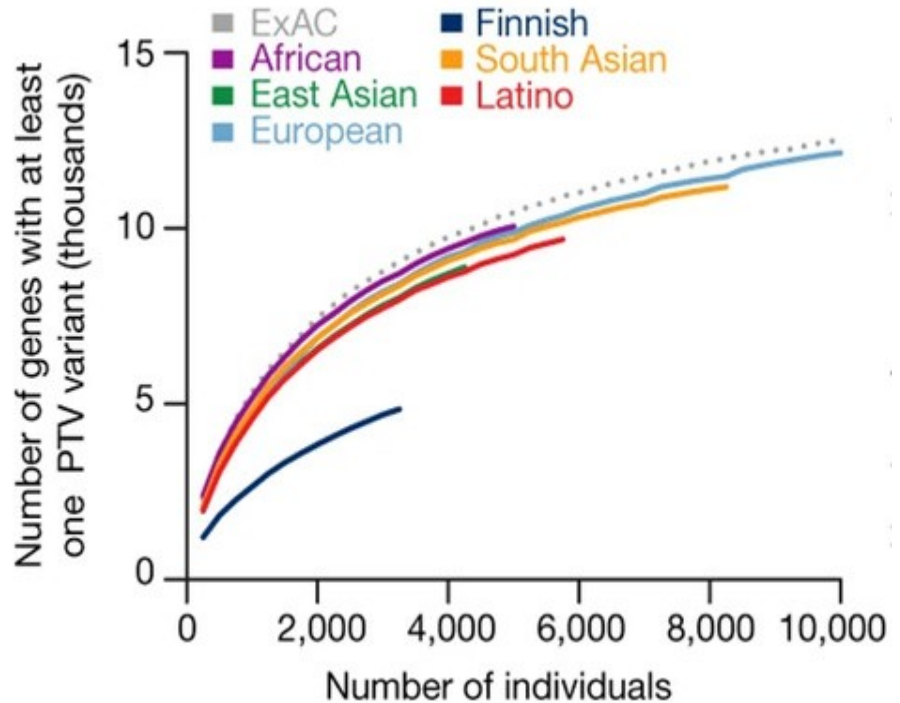
Suomen asuttaminen.

- Jääkaudella meren pinta oli 120 m alempana kuin nyt. Ilmasto alkoi lämmetä 18 000 v sitten - jää sulii ja meri nousi.
- Etelässä maa-alue pieneni ja aavikoituminen eteni.
- Pohjoisessa vapautui maata asutukselle.
- Noin 12 000 v. sitten Suomeen pääsi kaakosta Salpausselkiin asti ja pohjoisesta Lappiin. Suomi oli asutettavissa kokonaan 8 000 v. sitten.
- Tänne siirtyneiden metsästäjä-keräilijöiden mukana Suomeen siirtyi euraasialainen kulttuuri, kieli ja geeniperimä.

Geenitutkimusten antama tieto on yllättävää.

- Geneettisesti lähinnä meitä olevaa väestöä löytyy ruotsista, virosta ja karjalasta.
- Mutta ... laajoissa geneettisissä tutkimuksissa ja kansainvälisissä geenitietokannoissa Eurooppa jaetaan kahteen osaan: Suomalaiset ja muu Eurooppa.
- Kuvassa verrataan proteiinia työstävien geenivarianttien määriä.

Lek, M., et al. "Analysis of protein-coding genetic variation in 60,706 humans." Nature, 536(7616), 285–291 (2016).

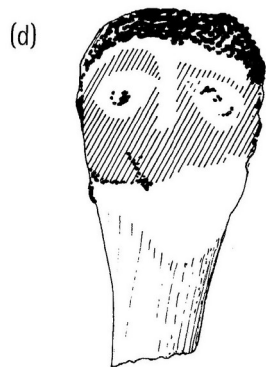
Ristiina on Savon vanha asutuskehto

- Ristiinan seutu on vanha asutuskehto, jossa on asuttu kivikaudesta lähtien.
- Rautakaudella asutus levisi täältä laajemmalle Etelä-Savoon.
- Vanhin savolainen sukunimistö on tuhannen vuoden takaa. Näitä ovat meille tutut sukunimet Himanen, Heinikainen, Korpelainen ja Haapiainen.
- Olemme Astuvan Perillisiä !

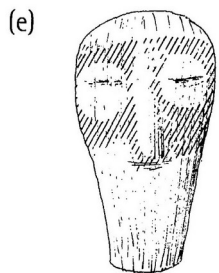

Euraasialaisen kulttuurin vaikutteita.

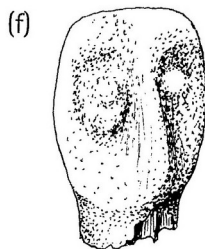
Alla Lähi-Idän alueen löytöjä. Oikealla Astuvan Akka ja Astuvan Ukko, jotka ovat 5000 vuotta vanhoja.

Nahal Hemar (after Bar-Yosef 1985)

Nahal Hemar (after Bar-Yosef 1985)

Nahal Hemar (after Bar-Yosef 1985)

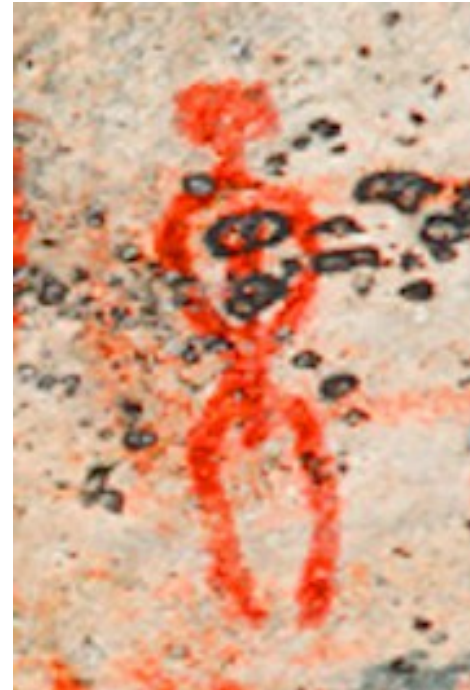
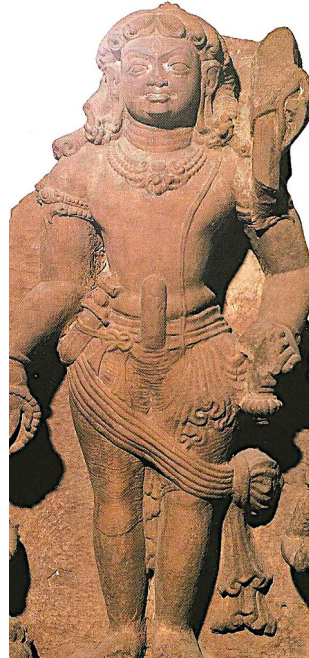

● black (bitumen)
▨ green

Oikealta vasemmalle: kiinalainen 5000 v. vanha ruukku, hindu-
uskonnon ikivanha Shiva ja Astuvan mies. Hahmot edustavat
hedelmällisyyttä.

Hedelmällisyys on elämän jatkumisen edellytys.

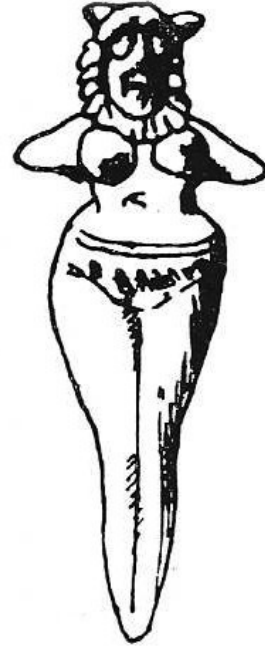

Oikealta vasemmalle: Itävallan Willendorfin Venus (27 000 v.), Ranskan Lausselin Venus (25 000 v.), mustavalkoinen kuva Persialaisesta terrakottapatsaasta (5000 v.) ja Astuvansalmen nainen 6000 v.
Terrakottapatsas kuvaa jumalatarta, joka on luonut kaiken..

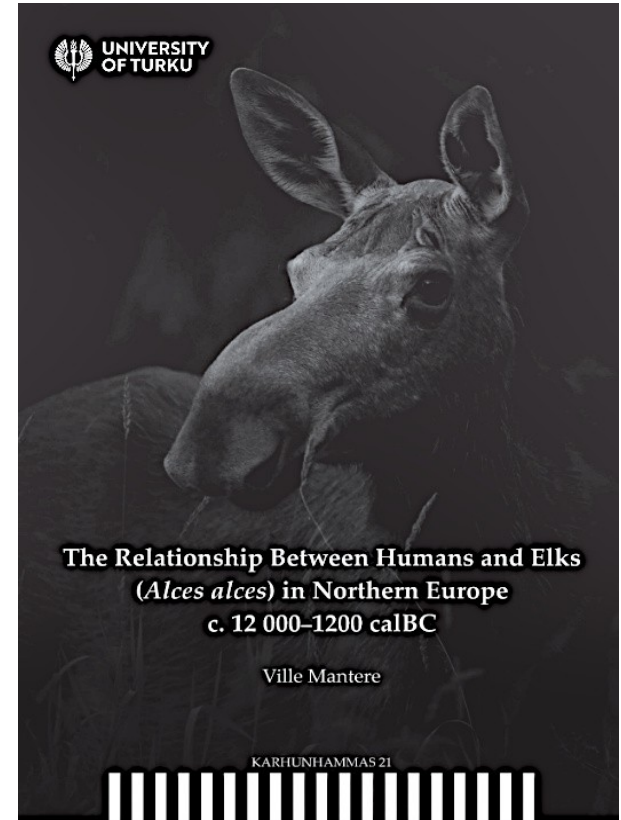
The Venus of Laussel holds a horn carved with 13 notches, which may represent lunar cycles and fertility.

MUSEUM COLLECTION OF AQUITAINE-FRANCE PHOTO J-M ARNAUD, BORDEAUX CITY HALL

Hyvää luettavaa

- Ville Mantere on julkaissut v. 2023 laajan ja monipuolisen väitöskirjansa ihmisen ja hirven suhteesta kivikaudella.
- Turun yliopistolle tehdyssä väitöskirjassa käsitellään kivikauden elämää laajasti.
- Kirjassa kuvataan myös alkuperäiskansojen tapoja ja ajatusmaailmaa.
- Saatavana vapaasti verkossa.
- The relationship between humans and elks (*Alces alces*) in Northern Europe c. 12 000–1200 calBC

- Astuvansalmen kuvat ovat rauhallisia. Ei kuvata metsästystä, ei taistelua, ei mitään merkillistä. Paljon hirviä, muutama ihminen.
- Hirvillä on sydän ja **hirvet ovat naaraita**. Naaraat synnyttävät uutta elämää.
- Hirvet kuvaavat kaiken elämän jatkumista.
- Nainen kivikaudella saattoi olla vahva metsästäjä – amatsoni.
- Kuvien aihepiiriin sopii paremmin ajatus naisesta, joka luo elämää.
- **Astuvansalmen nainen** saattaa olla kaiken luonut nainen. Kädessä oleva kaari kuvaa linnunrataa.
- Linnut ovat merkki keväästä, uudesta kasvusta ja uudesta elämästä.

Euraasialaisen kulttuurin ajatusmaailmaa.

- Ihmisen elämän välttämätön edellytys oli eläinten, lintujen, kalojen ja kasvien kasvu ja lisääntyminen.
- Ihminen kuten eläimet, kalat, kasvit, kalliot, vedet ja tähdet olivat osa yhteistä elämää ja kukin oli yksilö.
- Ihminen voi syntyä uudelleen hirvenä, kalliona tai tähtenä. Kuvalla tai kalliollakin oli oma elämä. Kallioon piirretty hirvi oli täynnä elämää.
- Kallioprofiilissa ikuisen elämän saaneen esi-isän koettiin olevan täynnä elämää.

Ihminen samaistui eläimiin ja luontoon.

- Yli 100 vuotta sitten tutkijat elivät yhdessä kivikauden elämäntapaa noudattavien busmannien eli sanien kanssa.
- Luonnon havainnoinnissa sanit käyttivät näön ja kuulon lisäksi hajuaistia. Aistit olivat saneilla paljon herkempiä kuin tutkijoilla.
- Eräänä päivänä noustessaan mäkeä ylös sani kertoi: "Mäen takana on antilooppi. tunnen sen raidat kyljissäni".
- Kysyttäessä sanin ikää hän kertoi: "Niin vanha kuin katkerimmat pettymykseni ja niin nuori kuin rohkeimmat unelmani."

Elämä oli jatkuvaa vuorovaikutusta luonnon kanssa.

- Ihmisellä oli oltava hyvä suhde eläimiin ja kaloihin voidakseen metsästää ja kalastaa.
- Oli osattava samaistua eläimiin ja ymmärrettävä milloin eläin oli valmis syntymään uudelleen.
- Ihmisten samaistumista eläimiin kuvataan myöhempinä aikoina hahmoilla kentauri, sfinksi ja merenneito.
- Tänäpä ei maalata kuvaa kallioon vaan ehkä tuodaan metsästystrofee seinälle.
- Metsästystrofeet saattavat tuoda metsästäjän mieleen eläimen lisääntymisen ja tulevan saaliin.

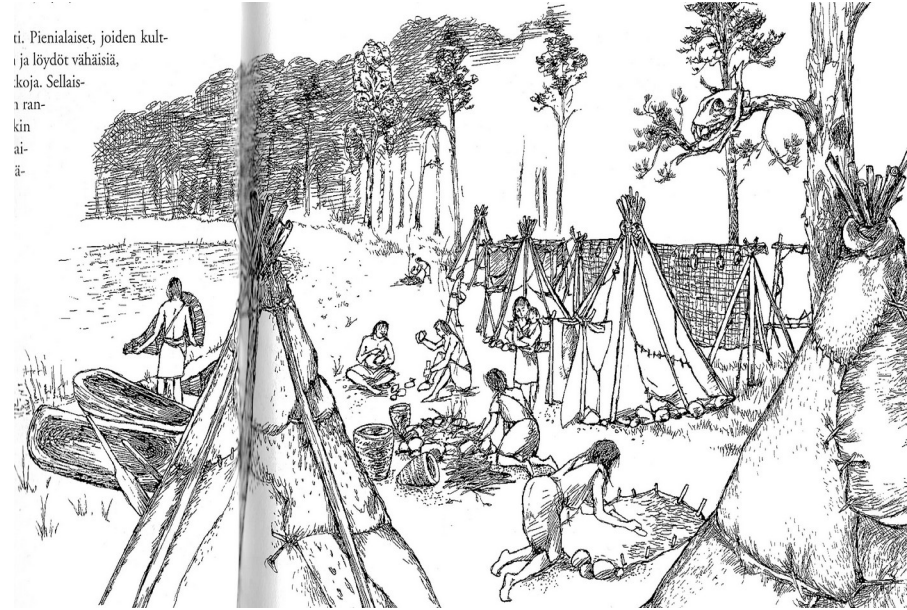
Kivikauden asuminen

- Kivikauden yhteisöt olivat yhteydessä toisiinsa hyvinkin laajalla alueella.
- Talvet asuttiin pysyvissä rakennuksissa. Rakenteet sidottiin nyöreillä ja vitsaksilla, jotka tehty eläinten jäniteistä ja pajun tai lehmuksen niinestä. Niinestä tehtiin myös kalaverkot.
- Nyörejä ja lankoja tehtiin myös väinönputken, järviruo'on, osmankäämin, ahosuolaheinän, ohdakkeiden, valvattien, ohran ja hampun kuiduista.
- Neula tehtiin luusta tai kalanruodosta.

Kesäleiri oli hyvällä kala- tai riistareitillä.

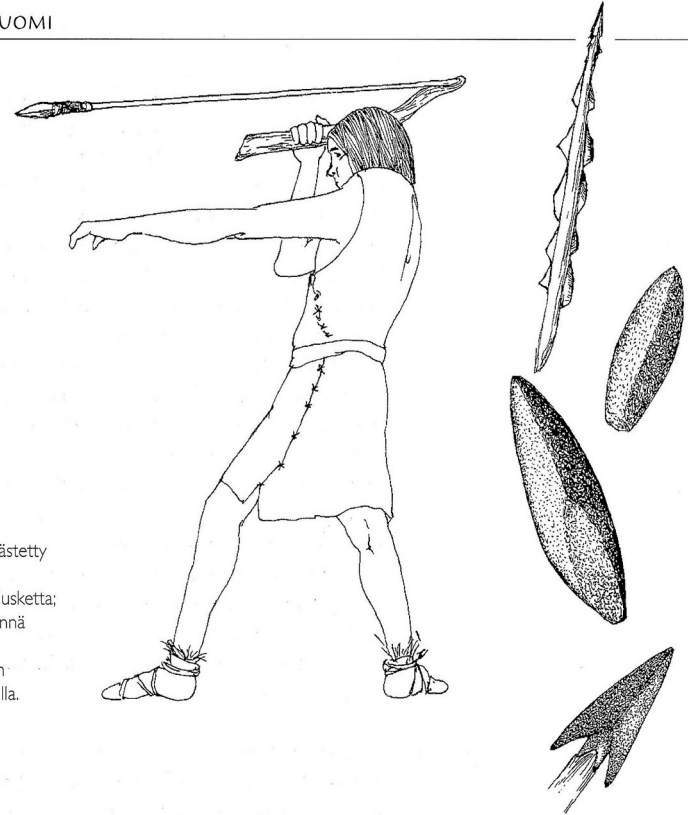
- Kuvassa kesäleiri, jossa verkkoja kuivataan, ruokaa valmistetaan, tehdään koreja ja nahkoja pingotetaan.
- Nuolia, jousia ja keihäitä valmistetaan.
- Turkikset parkittiin ehkä sianpuolukalla.
- Tämä ja seuraava piirros ovat kirjasta "Kivikauden Suomi : Sakari Pälsin, Aarne Äyräpään ja Ville Luhon muistolle", Huurre, Matti; Piirrokset: Hämeen-Anttila, Virpi; Otava, 1998

Kivikauden metsästys

- Metsästyksessä käytettiin ansakuoppia, jousia, keihäitä, vipukeihäitä ja harppuunoita.
- Tärkeitä saaliseläimiä olivat hirvi, peura, majava, norppa, karhu, jänis, vesilinnut, metsäkanalinnut sekä pienriista. Majavan luita on löytynyt paljon asuinpaikoilta. Suden luita ei ole löytynyt.
- Osattiin keittää, paahtaa, savustaa ja kuivata ruokaa myös talven varalle. Myöhään syksyllä pyydettyä lihaa säilytettiin kivillä vuoratussa ja hyvin peitetyssä maakuopassa.

146 KIVIKAUDEN SUOMI

Luisia keihäänkärkiä on terästetty pienillä kvartsinsirpaleilla. Yleensä kärjet ovat olleet liusketta; väkäsellisiä on käytetty lähinnä Pohjois-Suomessa. Keihästä heitettäessä voitiin lisävoimaa saada heittopuulla.

Hirven hiihto

- Hirven hiihto onnistui parhaiten keväthangilla. Hanki upottaa hirveä ja sen meno on hidasta.
- Kuvassa käytetään jousia ja keihäitä.
- Kesällä hirvi on voitu ajaa veteen tai pehmeälle suolle.
- Suomen vanhin hirvenluu on 10 000 vuotta vanha ja se on löydetty Kittilästä.

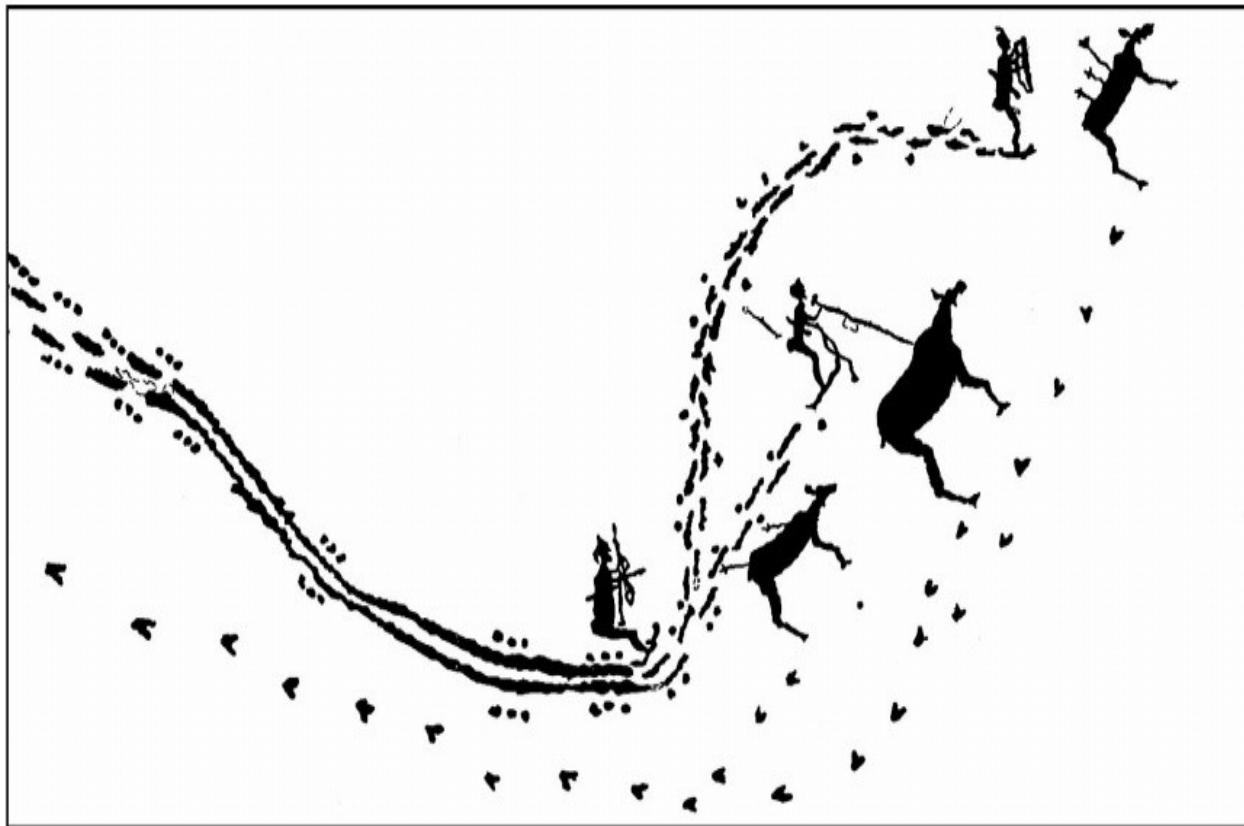

Figure 14. Scene from Zalavruga IV depicting the pursuit of elks by means of skis. Tracing from Savvateyev 1970, fig. 25. Not to scale.

Hirven metsästyksen jälkeen

- Hirvi nyljetään, lihat erotellaan, sisäelimet ja luut puhdistetaan. Valmistetaan nahkoja ja nyörejä - luista ja sarvista tarve-esineitä. Syödään ja säilötään lihat ja osa sisäelimistä.
- Hirvi on antanut oman elämänsä ihmisiin.
- Hirven elämä palautetaan luontoon vahvistamalla kalliomaalauksen hirven kuvaa tai viemällä sen sarvet tai kallo metsään.

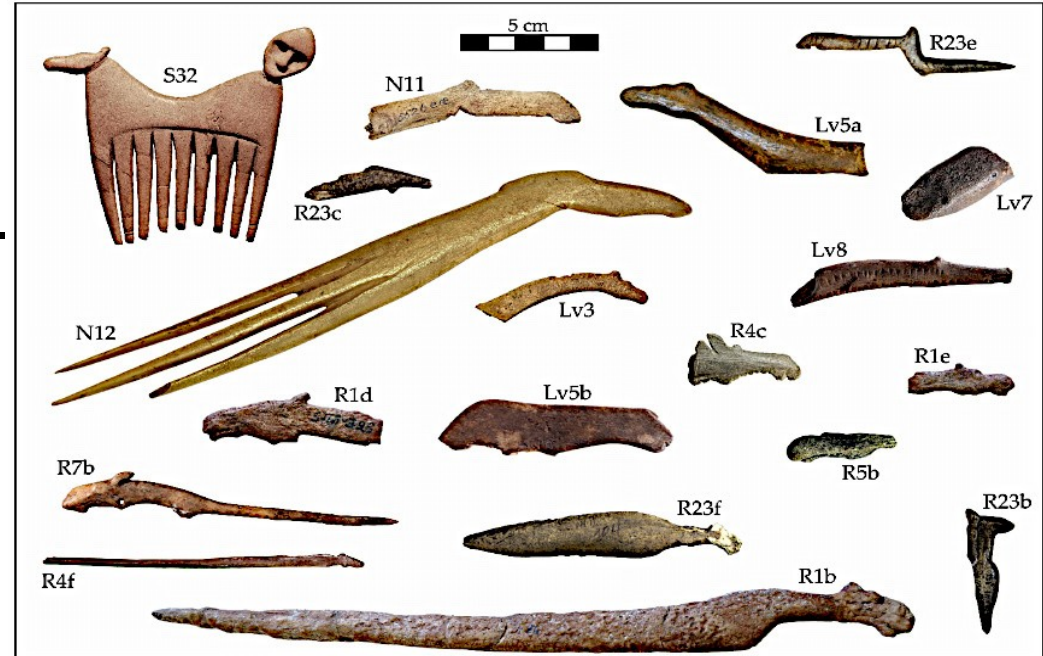

Figure 142. Elk-head finials of bone and antler objects from Northern Europe. For abbreviations and photo credits, see Appendix 1. Compilation: Ville Mantere.

Kivikauden linnustusta

- Astuvansalmen maalauksissa ylimpänä on lintu. Talven jälkeen lintu on ollut riemastuttava näky. Linnut ovat tuoneet kevään ja runsaan tuoreen ravinnon.
- Lintuja pyydettiin pesiltä, jolloin saatiin lisäksi munat tai poikaset.
- Munia kerättiin pesistä. Jättämällä 2 munaa pesään, lintu muni lisää.
- Lintuja pyydettiin myös muuttoaikaan ja sulkasadon aikaan kesäkuussa kun joutsenet, hanhet ja sorsat olivat lentokyvyttömiä.

Pyydettiin samoja lintuja kuin nykyisin

- Asutuspaikeilla säilyneistä luista on tunnistettu noin 30 eri lintulajia.
- Metsäkanalinnuista yleisimmät olivat riekko, teeri ja metso.
- Vesilinnuista yleisimmät olivat sinisorsa, tavi ja kuikka.
- Hämmästyttävän vähän kurkeen liittyviä löytöjä.

Linnuista käyttötavaroita

- Sulkia on voitu käyttää koristeina ja nuolien viimeistelyssä.
- Linnun nahasta tehty pussi oli sopiva pienien tavaroiden ja yrttien säilytykseen.
- Lintujen ontoista luista on saatu pillejä ja lyhyistä pätkistä helmiä kaulakoruun.
- Sulat, höyhenet ja nahat ovat voineet olla vaihtotavaraa.
- Vieressä Outokummun Majoonsuon hautalöydöstä tehty piirros.

<https://popular-archaeology.com/article/a-stone-age-child-buried-with-bird-feathers-plant-fibers-and-fur/>

Kivikauden pienriista

- Kivikauden asutuspaikoilta löytyy paljon majavan luita ja lisäksi jänisten ja kanien luita.
- Majavaa on ollut runsaasti sen ajan lehtimetsissä. Majavan kaatamat puut ovat olleet talvella eduksi myös hirvälle.
- Pienriistaa pyydettiin talvella loukuttamalla ja majavaa myös rynnäköimällä pesään.
- Kesällä on pyydetty myös verkoilla.

Kivikaudella paljon myös kasvisuokkaa

Kivikaudella ruokana oli myös:

paahdetut pähkinät,
sikoangervon juurimukulat,
vadelmat, katajanmarjat,
tuomen marjat, puolukka ja
mustikka tuoreina ja
säilöttyinä, jauhosavikka,
ulpukan siemenet,
heinäkasvien jyvät,
suolaheinät, hierakat ja
männyn sisäkuoresta
valmistettu pettu.

Villisika

- Villisikaa on ollut jonkin verran kivikaudella Suomessa.
- Villisikaa metsästettiin aina kun sitä nähtiin.
- Kaivauksissa on kuitenkin löytynyt vain vähäinen määrä villisian luita.
- Suomeen ei ilmeisesti muodostunut vahvaa villisikakantaa kivikaudellakaan.

Kivikauden koira

- Nykykoirat polveutuvat 15 000 – 30 000 vuotta sitten eri mantereilla ihmisen seuraan kesyyntyneistä susista tai sudenpennuista.
- Suomeen tulleilla ihmisillä oli mukanaan koiria.
- Suomenpystykorva periytyy todennäköisesti kivikauden koirista.
- Kivikaudella koiraa käytettiin kuten nykyisin. Vahtikoirana, metsästyskoirana, vetokoirana, lemmikkinä ja vaikkapa lämmikkeenä nukkuessa.

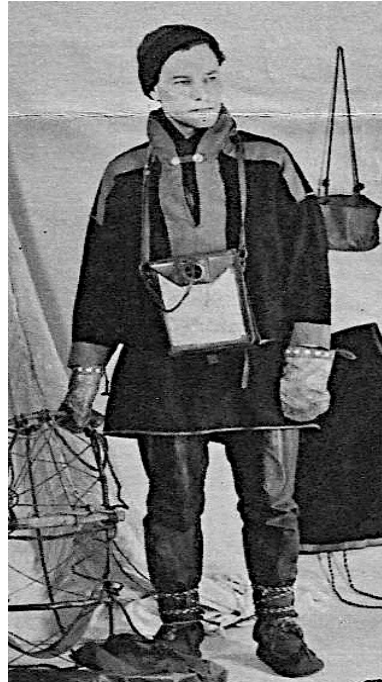
Kuva: Suomen kennelliitto, Heidi Lahtinen

Astuvansalmen merkitys

- Paikat, joissa on laajalla alueella kalliomaalauksia, ovat olleet yhteisöjen kokoontumispaikkoja.
- Astuvansalmelle on tultu kauempaakin, tavattu ihmisiä, käyty vaihtokauppaa käyttöesineillä, jalkineilla, vaatteilla, ruukuilla ja säilötyillä lihoilla, kasviksilla ja kaloilla sekä kerrottu tarinoita.
- Sovittu uudet tapaamiset.

Kivikaudella elettiin periaatteessa kuten nykyisin. Syötiin, asuttiin, tehtiin töitä ja tavattiin muita ihmisiä. Suurin muutos on tapahtunut tavaroissa ja materiaaleissa, mutta vasta meidän aikana. Esimerkkinä kuvissa talvipukeutuminen: Ötzi 5300 v., Lapin retkivarusteet Seura lehden 16.5.1962 mukaan ja Lapin varusteet huhtikuussa 2016.

Kiitos !